Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (třetího senátu)

21. května 2015 *

„Soudní spolupráce v občanských věcech — Příslušnost a výkon soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech — Nařízení (ES) č. 44/2001 — Článek 23 — Dohoda o určení příslušnosti — Formální náležitosti — Sdělení elektronickými prostředky, které umožňuje trvalý záznam dohody — Pojem — Všeobecné obchodní podmínky, které lze konzultovat a vytisknout z odkazu, který umožní jejich zobrazení v novém okně — Vyjádření souhlasu ‚kliknutím'"

Ve věci C-322/14,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Landgericht Krefeld (Německo) ze dne 5. června 2014, došlým Soudnímu dvoru dne 4. července 2014, v řízení

Jaouad El Majdoub

proti

CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH,

SOUDNÍ DVŮR (třetí senát),

ve složení M. Ilešič, předseda senátu, A. Ó Caoimh, C. Toader (zpravodajka), E. Jarašiūnas a C. G. Fernlund, soudci,

generální advokát: M. Szpunar,

vedoucí soudní kanceláře: A. Calot Escobar,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření předložená:

— za německou vládu T. Henzem a J. Kemper, jako zmocněnci,

— za Evropskou komisi A.-M. Rouchaud-Joët a W. Bogensbergerem, jako zmocněnci,

— za švýcarskou vládu M. Jametti, jako zmocněnkyní,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

* Jednací jazyk: němčina.

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 23 odst. 2 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42, dále jen „nařízení Brusel I“).

2 Tato žádost byla podána v rámci sporu mezi J. El Majdoubem, prodejcem automobilů, a CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH ohledně prodeje motorového vozidla žalobci v původním řízení uskutečněného na internetové stránce uvedené společnosti.

Právní rámec

3 Článek 17 první pododstavec Úmluvy o soudní příslušnosti, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, podepsané dne 27. září 1968 v Bruselu (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32), ve znění následných úmluv o přistoupení nových členských států k této úmluvě (dále jen „Bruselská úmluva“), zní takto:

„Dohodnou-li se strany, z nichž alespoň jedna má bydliště [nebo sídlo] na území smluvního státu, že v již vzniklém nebo budoucím sporu z určitého právního vztahu má příslušnost soud nebo soudy tohoto smluvního státu, je příslušný soud nebo soudy tohoto státu. Taková dohoda o příslušnosti musí být uzavřena:

a) písemně nebo ústně s písemným potvrzením,

nebo

b) ve formě, která odpovídá zvyklostem zavedeným mezi těmito stranami,

nebo

c) v mezinárodním obchodě ve formě, která odpovídá obchodním zvyklostem, které strany znaly nebo musely znát, a které strany smluv tohoto druhu v daném odvětví obchodu obecně znají a pravidelně se jimi řídí.“

4 Podle druhého bodu odůvodnění nařízení Brusel I má zmíněné nařízení za cíl sjednotit pravidla pro určení příslušnosti v občanských a obchodních věcech v mezinárodním ohledu a zjednodušit formality s ohledem na rychlé a jednoduché uznávání a výkon rozhodnutí členskými státy, pro které je toto nařízení závazné.

5 Body 11 a 12 odůvodnění tohoto nařízení, které objasňují vztah mezi různými pravidly o příslušnosti i jejich účel, mají následující znění:

„(11) Pravidla pro určení příslušnosti musí být vysoce předvídatelná a založená na zásadě, podle které je příslušnost obecně založena na místě bydliště žalovaného, a musí být na tomto základě vždy určitelná, kromě několika přesně určených případů, kdy předmět sporu nebo smluvní volnost stran opravňuje k použití odlišného určujícího hlediska. Sídlo právnické osoby musí být v nařízení samostatně vymezeno tak, aby společná pravidla byla přehlednější a zamezilo se sporům o příslušnost.

(12) Kromě místa bydliště žalovaného by měla existovat i jiná kritéria pro určení příslušnosti, založená na úzké vazbě mezi soudem a právním sporem nebo usnadňující řádný výkon spravedlnosti.“

6 V bodě 19 odůvodnění zmíněného nařízení se uvádí, že je nezbytné zajistit návaznost mezi Bruselskou úmluvou a tímto nařízením.

7 Článek 2 odst. 1 nařízení Brusel I stanoví zásadu, podle níž mohou být osoby, které mají bydliště na území některého členského státu, bez ohledu na svou státní příslušnost žalovány u soudů tohoto členského státu.

8 Článek 3 odst. 1 uvedeného nařízení, který je součástí kapitoly II, stanoví:

„Osoby, které mají bydliště na území některého členského státu, mohou být u soudů jiného členského státu žalovány pouze na základě pravidel stanovených v oddílech 2 až 7 této kapitoly."

9 Zmíněná kapitola II uvedeného nařízení obsahuje oddíl 7, nadepsaný „Ujednání o příslušnosti". Článek 23, jenž je součástí tohoto oddílu, ve svých odstavcích 1 a 2 stanoví:

„1. Dohodnou-li se strany, z nichž alespoň jedna má bydliště na území členského státu, že v již vzniklém nebo budoucím sporu z určitého právního vztahu má příslušnost soud nebo soudy některého členského státu, je příslušný soud nebo soudy tohoto státu. Pokud se strany nedohodnou jinak, je tato příslušnost výlučná. Taková dohoda o příslušnosti musí být uzavřena:

a) písemně nebo ústně s písemným potvrzením, nebo

b) ve formě, která odpovídá zvyklostem zavedeným mezi těmito stranami, nebo

c) v mezinárodním obchodě ve formě, která odpovídá obchodním zvyklostem, které strany znaly nebo musely znát a které strany smluv tohoto druhu v daném odvětví obchodu obecně znají a pravidelně se jimi řídí.

2. Písemné formě jsou rovnocenná veškerá sdělení elektronickými prostředky, která umožňují trvalý záznam dohody."

Spor v původním řízení a předběžná otázka

10 Žalobce v původním řízení, prodejce automobilů usazený v Kolíně nad Rýnem (Německo), zakoupil prostřednictvím webové stránky náležející žalované v původním řízení, jejíž sídlo se nachází v Ambergu (Německo), za velmi příznivou cenu automobil s elektrickým pohonem. Tento prodej byl však prodávajícím zrušen kvůli údajnému poškození vozidla, jež bylo zjištěno při přípravě na jeho přepravu za účelem dodání kupujícímu.

11 Žalobce v původním řízení, který byl toho názoru, že se jednalo o pouhou záminku umožňující zrušit tento prodej, který byl pro prodávajícího vzhledem k nízké prodejní ceně nevýhodný, podal žalobu k Landgericht Krefeld. Domáhá se, aby tento soud prodejci uložil provést převod vlastnictví zmíněného vozidla.

12 Žalobce v původním řízení uvádí, že smlouvu s ním uzavřel žalovaný v původním řízení, který má sídlo v Německu, a nikoli jeho mateřská společnost se sídlem v Belgii, a že je tudíž předkládající soud příslušný rozhodnout v projednávané věci.

13 Žalovaná v původním řízení naproti tomu tvrdí, že německé soudy v této věci příslušné nejsou. Článek 7 všeobecných obchodních podmínek prodeje na internetu, které jsou k dispozici na jejích internetových stránkách, obsahuje dohodu o příslušnosti soudu v Lovani (Belgie). Kromě toho tvrdí, že nemá postavení smluvní strany žalobce v původním řízení, neboť tou je její mateřská společnost.

Žalobce v původním řízení to nemůže nevědět, jelikož zaprvé od belgické mateřské společnosti požadoval vystavení faktury bez daně z přidané hodnoty, jež mu byla vydána s kontaktními údaji uvedené belgické společnosti, a zadruhé kupní cenu dotčeného vozidla uhradil na účet vedený v Belgii.

14 Žalobce v původním řízení – aniž by zpochybnil tento způsob platby – zastává nicméně názor, že se dohoda o příslušnosti stanovená v tomto článku 7 nestala platnou součástí kupní smlouvy, jelikož nemá písemnou formu, kterou vyžaduje čl. 23 odst. 1 písm. a) nařízení Brusel I. Tvrdí, že se internetová stránka žalované v původním řízení obsahující všeobecné obchodní podmínky žalované automaticky neotevře ani při registraci, ani při jednotlivých nákupech. Naopak je třeba zvolit políčko s odkazem „pro seznámení s dodacími a platebními podmínkami v novém okně klikněte zde“ (způsob přijetí podmínek kliknutím, tzv. „click-wrapping“). Podmínky čl. 23 odst. 2 nařízení Brusel I jsou však splněny pouze tehdy, otevře-li se okno obsahující tyto všeobecné pomníky automaticky. Kromě toho je dohoda o soudní příslušnosti neúčinná i proto, že je svévolná a nečekaná.

15 Předkládající soud se táže, zda způsob vyjádření souhlasu zvaný „click-wrapping“, jímž kupující přijímá všeobecné obchodní podmínky uvedené na internetových stránkách tím, že klikne na hypertextový odkaz, čímž se otevře určité okno, splňuje požadavky čl. 23 odst. 2 nařízení Brusel I. Jelikož lze tyto podmínky zvlášť uložit a vytisknout, klade si uvedený soud otázku, zda lze takovýto způsob považovat za sdělení elektronickými prostředky, které umožňuje pořídit trvalý záznam kupní smlouvy, a tudíž vykazuje písemnou formu ve smyslu uvedeného ustanovení. Pokud by tomu tak bylo, byla by dohoda o příslušnosti belgického soudu platná a Landgericht Krefeld by nebyl příslušný k projednání dotyčného sporu.

16 Uvedený soud má dále za to, že smluvní stranou žalobce v původním řízení je společnost se sídlem v Německu, a nikoli její belgická mateřská společnost. V případě neexistence dohody o příslušnosti by se tedy žaloba na převod vlastnického práva, jež byla podána k němu, měla podat v Německu. Tento žalobce by však tuto dohodu nemohl považovat za nečekanou, protože věděl o cizím prvku jím uzavřeného prodeje a žádal o vydání mezinárodní faktury, v níž byly uvedeny kontaktní údaje zmíněné mateřské společnosti.

17 Předkládající soud se domnívá, že čl. 23 odst. 2 Brusel I nevyžaduje, aby dohoda o příslušnosti byla fyzicky vytištěna nebo uchována některou ze smluvních stran. Podle tohoto soudu toto ustanovení klade jako jedinou podmínku požadavek, aby bylo „možné“ tuto dohodu trvale zaznamenat. Sdělení elektronickými prostředky by tedy mělo ke splnění požadavků uvedených ve zmíněném čl. 23 odst. 2 takovýto trvalý záznam umožnit.

18 Předkládající soud zastává názor, že technika vyjádření souhlasu „kliknutím“, která je předmětem sporu, jenž mu byl předložen, umožnila jak tisk, tak i uchování všeobecných podmínek, jež obsahovaly dohodu o příslušnosti, neboť text těchto všeobecných podmínek se po „kliknutí“ otevřel na samostatné stránce a druhá smluvní strana měla možnost si jej vytisknout nebo uložit. Okolnost, zda se okno obsahující uvedené podmínky otvíralo či neotvíralo automaticky, není v tomto ohledu relevantní.

19 Za těchto podmínek se Landgericht Krefeld rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Splňuje tzv. ‚click wrapping‘ požadavky kladené na sdělování elektronickými prostředky ve smyslu čl. 23 odst. 2 nařízení [Brusel I]?“

K předběžné otázce

20 Podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 23 odst. 2 nařízení Brusel I vykládán v tom smyslu, že technika, při níž se „kliknutím“ vyjádří souhlas se všeobecnými podmínkami takové kupní smlouvy, o jakou se jedná v původním řízení a jež byla uzavřena elektronickou cestou, přičemž tyto podmínky obsahují dohodu o příslušnosti, představuje sdělení elektronickými prostředky, které umožňuje trvalý záznam této dohody ve smyslu tohoto ustanovení.

21 Jak vyplývá z předkládacího rozhodnutí, okolnosti původního řízení se vyznačují zejména tím, že potenciální kupující musí zaškrtnutím příslušného políčka před uskutečněním koupě výslovně přijmout všeobecné obchodní podmínky prodávajícího. Tento úkon však automaticky nevede k otevření dokumentu obsahujícího všeobecné obchodní podmínky prodávajícího, jelikož je nezbytné další kliknutí na konkrétní hypertextový odkaz sloužící tomuto účelu.

22 Ve věci v původním řízení je nesporné, že dotčené všeobecné obchodní podmínky, které obsahují dohodu o příslušnosti, stanoví pro takové spory, jako je spor, o nějž se jedná ve věci v původním řízení, příslušnost soudu v Lovani. Žalobce v původním řízení zastává nicméně názor, že technika vyjádření souhlasu se všeobecnými obchodními podmínkami „kliknutím“ nesplňuje podmínky stanovené v čl. 23 odst. 2 nařízení Brusel I, jelikož okno, které tyto podmínky obsahuje, se automaticky neotevře ani během registrace na stránce, ani při provádění transakce. Této dohody o příslušnosti se tudíž proti němu nelze dovolávat.

23 Je tedy třeba přezkoumat, zda lze za takových okolností v případě uplatnění techniky vyjádření souhlasu „kliknutím“ zpochybnit platnost ustanovení o soudní příslušnosti, které je obsaženo ve smlouvě uzavřené elektronickou cestou ve smyslu čl. 23 odst. 2 nařízení Brusel I.

24 V tomto ohledu je třeba nejprve připomenout, že podle znění čl. 23 odst. 1 nařízení Brusel I je příslušnost soudu nebo soudů členského státu sjednaná stranami v dohodě o příslušnosti v zásadě výlučná. Má-li být tato dohoda platná, musí být uzavřena písemně nebo ústně s písemným potvrzením nebo ve formě, která odpovídá zvyklostem zavedeným mezi těmito stranami, nebo v mezinárodním obchodě ve formě, která odpovídá obchodním zvyklostem, které strany znaly nebo musely znát. Podle odstavce 2 tohoto článku „[jsou] písemné formě […] rovnocenná veškerá sdělení elektronickými prostředky, která umožňují trvalý záznam dohody“.

25 Je třeba uvést, že ustanovení článku 23 nařízení Brusel I je třeba vykládat striktně, jelikož vylučují jak příslušnost určenou na základě obecné zásady soudní příslušnosti podle bydliště žalovaného upravené v článku 2 tohoto nařízení, tak i zvláštní příslušnost stanovenou v jeho článcích 5 až 7 (obdobně viz rozsudek MSG, C-106/95, EU:C:1997:70, bod 14 a citovaná judikatura).

26 Zaprvé je třeba uvést, že čl. 23 odst. 1 nařízení Brusel I jasně uvádí, že se jeho působnost omezuje na případy, ve kterých se strany „dohodnou“ na příslušnosti soudu. Jak vyplývá z jedenáctého bodu odůvodnění tohoto nařízení, shodná vůle stran v souladu se zásadou smluvní volnosti odůvodňuje přiznání přednosti volbě příslušnosti jiného soudu, než je soud, který by byl podle nařízení případně příslušný (rozsudek Refcomp, C-543/10, EU:C:2013:62, bod 26).

27 V tomto ohledu je třeba připomenout, že jelikož nařízení Brusel I ve vztazích mezi členskými státy nahradilo Bruselskou úmluvu, platí výklad ustanovení této úmluvy podaný Soudním dvorem rovněž pro ustanovení tohoto nařízení, pokud lze ustanovení těchto nástrojů kvalifikovat jako rovnocenná (viz zejména rozsudek Refcomp, C-543/10, EU:C:2013:62, bod 18).

28 Tak tomu je v případě čl. 17 prvního pododstavce uvedené úmluvy a čl. 23 odst. 1 nařízení Brusel I, které mají téměř totožná znění (rozsudek Refcomp, C-543/10, EU:C:2013:62, bod 19).

29 Soudní dvůr přitom ohledně čl. 17 prvního pododstavce Bruselské úmluvy rozhodl, že toto ustanovení tím, že platnost ustanovení o soudní příslušnosti podmiňuje existencí „dohody“ stran, ukládá soudu, jemuž byla věc předložena, povinnost nejprve zkoumat, zda ustanovení, jež mu přiznává příslušnost, bylo skutečně předmětem souhlasu účastníků, který musí být vyjádřen jasně a přesně, a že formy vyžadované zmíněným článkem mají zajistit, aby tento souhlas byl skutečně poskytnut (viz rozsudek MSG, C-106/95, EU:C:1997:70, bod 15 a citovaná judikatura).

30 Z toho vyplývá, že stejně jako v případě cíle sledovaného článkem 17 prvním pododstavcem je jedním z cílů čl. 23 odst. 1 nařízení Brusel I skutečný souhlas stran (viz rozsudek Refcomp, C-543/10, EU:C:2013:62, bod 28 a citovaná judikatura).

31 Jak vyplývá z předkládacího rozhodnutí, kupující dotčený v původním řízení zaškrtnutím příslušného políčka na internetových stránkách dotyčného prodávajícího vyjádřil svůj výslovný souhlas s dotčenými všeobecnými obchodními podmínkami.

32 Zadruhé může podle čl. 23 odst. 2 nařízení Brusel I, který je ve vztahu k článku 17 Bruselské úmluvy novým ustanovením, jež bylo doplněno k zohlednění vývoje nových komunikačních technologií, záviset platnost dohody o příslušnosti, o niž se jedná v původním řízení, zejména na možnosti jejího trvalého záznamu.

33 V tomto ohledu z doslovného výkladu tohoto ustanovení vyplývá, že vyžaduje, aby byla nabídnuta „možnost“ dlouhodobě zaznamenat dohodu o příslušnosti, bez ohledu na to, zda znění všeobecných podmínek bylo kupujícím skutečně dlouhodobě zaznamenáno poté či předtím, než zaškrtl políčko s vyjádřením, že přijímá zmíněné podmínky.

34 Kromě toho z důvodové zprávy profesora Pocara k Úmluvě o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech podepsané v Luganu dne 30. října 2007 (Úř. věst. 2009, C 319, s.1, bod 109) vyplývá, že pro zjištění, zda jsou splněny formální požadavky tohoto ustanovení, je třeba „ověřit, zda je možné vytvořit trvalý záznam elektronické komunikace jejím vytištěním nebo zálohováním na pásku či disku nebo uložením jiným způsobem“, a že tomu tak je, „i když takový trvalý záznam nebyl ve skutečnosti proveden“, takže „záznam není vyžadován jako podmínka formální platnosti nebo existence takové klauzule“.

35 Tento závěr je potvrzen též historickým a teleologickým výkladem čl. 23 odst. 2 nařízení Brusel I. Podle odůvodnění návrhu nařízení Rady (ES) o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, předloženého Komisí v Bruselu dne 14. července 1999 [COM(1999) 348 final], je cílem tohoto ustanovení zajistit, aby požadavek „písemné“ dohody nebo „písemně“ potvrzené dohody nezpochybnil platnost doložky o soudní příslušnosti, která byla uzavřena jinak než písemně, ale jejíž obsah lze zpřístupnit vyvoláním na obrazovce.

36 Účelem tohoto ustanovení je tedy postavit některé formy sdělení elektronickými prostředky naroveň písemné formě s cílem zjednodušit uzavírání smluv elektronickou cestou, neboť k předání dotčených informací dojde i v případě, jsou-li zpřístupněny vyvoláním na obrazovce. Aby mohl elektronický přenos nabídnout stejné záruky, zejména co se týče důkazů, postačí, aby bylo „možno“ informace uložit a vytisknout před uzavřením smlouvy.

37 Při výkladu čl. 5 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku (Úř. věst. L 144, s. 19; Zvl. vyd. 15/03, s. 319), podle něhož musí spotřebitel „obdržet“ určité informace „písemně nebo na jiném trvalém nosiči“, sice Soudní dvůr v bodě 51 rozsudku Content Services (C-49/11, EU:C:2012:419) rozhodl, že obchodní počínání, které spočívá ve zpřístupnění informací uvedených v tomto ustanovení pouze prostřednictvím hypertextového odkazu na internetové stránky dotyčného podniku, nesplňuje požadavky uvedeného ustanovení, neboť tyto informace nejsou ani tímto podnikem „poskytnuty“, ani

spotřebitelem „obdrženy“ ve smyslu téhož ustanovení, a že takové internetové stránky, jako jsou stránky dotčené v původním řízení, nelze považovat za „stálý komunikační prostředek“ ve smyslu uvedeného čl. 5 odst. 1.

38 Je však nutno konstatovat, že tento výklad nelze použít ohledně čl. 23 odst. 2 nařízení Brusel I, neboť se jak znění čl. 5 odst. 1 směrnice 97/7, které výslovně vyžaduje přenos informací spotřebitelům na trvalém nosiči, tak i cíl tohoto ustanovení, který se týká konkrétně ochrany spotřebitele, liší od znění a cíle zmíněného čl. 23 odst. 2.

39 Ve věci v původním řízení není zpochybňováno, že technika vyjádření souhlasu „kliknutím“ umožňuje tisk a uložení textu dotčených všeobecných podmínek před uzavřením smlouvy. Proto skutečnost, že se internetová stránka, která tyto podmínky obsahuje, automaticky neotvírá při registraci na internetové stránce a při každém nákupu, nemůže zpochybnit platnost dohody o příslušnosti.

40 Vzhledem k výše uvedeným úvahám je na položenou otázku třeba odpovědět, že čl. 23 odst. 2 nařízení Brusel I musí být vykládán v tom smyslu, že technika vyjádření souhlasu „kliknutím“ se všeobecnými podmínkami takové kupní smlouvy, o jakou se jedná v původním řízení a jež byla uzavřena elektronickou cestou, přičemž tyto podmínky obsahují dohodu o příslušnosti, je sdělením elektronickými prostředky, které umožňuje trvalý záznam dohody ve smyslu tohoto ustanovení, jestliže tato technika umožňuje tisk a uložení textu zmíněných podmínek před uzavřením smlouvy.

K nákladům řízení

41 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (třetí senát) rozhodl takto:

Článek 23 odst. 2 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech musí být vykládán v tom smyslu, že technika vyjádření souhlasu „kliknutím“ se všeobecnými podmínkami takové kupní smlouvy, o jakou se jedná v původním řízení a jež byla uzavřena elektronickou cestou, přičemž tyto podmínky obsahují dohodu o založení příslušnosti, je sdělením elektronickými prostředky, které umožňuje trvalý záznam dohody ve smyslu tohoto ustanovení, jestliže tato technika umožňuje tisk a uložení textu zmíněných podmínek před uzavřením smlouvy.

Podpisy.